

Bo Jacobsen, De højere uddannelser mellem teknologi og humanisme, København: Rhodos, 1981, 382 s., 68,00 kr.

De højere uddannelser har på mange måder været i fokus i de sidste årtier. Socialforskningsinstituttets publikationer har søgt at skyde sig ind på det manglende lighedsaspekt ved fordelingen af det såkaldte offentlige gode, som de højere uddannelser også er. Universitetets egen fagkritikfolk har søgt at bestemme universiteterne og andre uddannelsesinstitutioner ud fra kategorier med udspiring i diverse teorier om uddannelsesøkonomi og bevidsthedsdannelse. Det etablerede politiske system har haft sine klare interesser i både den administrative og økonomiske styring ud af sektoren. Der er lavet stabelvis af analyser om studiegæld, studenterbevægelse, de uddannelsessøgendes dårlige boligforhold og de omfattende studiefrafaldsproblemer. Vægtige værker af historisk tilsnit har set dagens lys ved diverse jubilæer. Men fælles for alle disse indfaldsvinkler til studiet af de højere uddannelser er, at man bruger socialgrupper, økonomiske kategorier og partier til at forklare ændringer og udviklingslinier inden for sektoren.

Kun sjældent bruges der pædagogiske analysemodeller som en givtig indfaldsvinkel til de højere uddannelser. Den etablerede universitetsforskning synes traditionelt ikke at tillægge pædagogiske overvejelser væsentlig vægt. Klarest ses dette måske i dagligdagen, ved at se på de gentagne strandingsforsøg, som etableringen af en egentlig universitets pædagogik har været ud for, og den ringe vægt som de styrende organer i ansættelsessager tillægger pædagogiske kvalifikationer i styrelseslovens sammenhænge, hvor der er mulighed for at lægge vægt på noget sådant. Noget forenklet kunne man vel sige, at universiteterne traditionelt har beskæftiget sig med produktionen af visse former for viden, uden at have haft den helt overvældende interesse i formidlingen af denne viden - for slet ikke at tale om den direkte nyttiggørelse af denne viden, der vel om muligt har haft endnu mindre interesse.

Det modsatte synspunkt - at viden kun er noget værd efter en vellykket formidlings- og nyttiggørelsesproces - har universitetet overladt til andre og "lavere" uddannelsesinstitutioner.

Eller måske rettere: overlod. For universitetssektorens enorme ekspansion gennem de sidste årtier har vendt op og ned på mangt og meget. Hvorfor noget er vendt op og andet ned, forklaret ud fra en række pædagogiske begreber, er emnet for Bo Jacobsens bog.

Udgangspunktet for bogen er, at i princippet alle universitetsuddannelser lader sig beskrive på en skala gående fra "fast struktur" (kendetegnet blandt

Bo Jacobsen, De højere uddannelser mellem teknologi og humanisme, København: Rhodos, 1981, 382 s., 68,00 kr.

De højere uddannelser har på mange måder været i fokus i de sidste årtier. Socialforskningsinstituttets publikationer har søgt at skyde sig ind på det manglende lighedsaspekt ved fordelingen af det såkaldte offentlige gode, som de højere uddannelser også er. Universitetets egen fagkritikfolk har søgt at bestemme universiteterne og andre uddannelsesinstitutioner ud fra kategorier med udspring i diverse teorier om uddannelsesøkonomi og bevidsthedsdannelse. Det etablerede politiske system har haft sine klare interesser i både den administrative og økonomiske styring ud af sektoren. Der er lavet stabelvis af analyser om studiegæld, studenterbevægelse, de uddannelsessøgendes dårlige boligforhold og de omfattende studiefrafaldsproblemer. Vægtige værker af historisk tilsnit har set dagens lys ved diverse jubilæer. Men fælles for alle disse indfaldsvinkler til studiet af de højere uddannelser er, at man bruger socialgrupper, økonomiske kategorier og partier til at forklare ændringer og udviklingslinier inden for sektoren.

Kun sjældent bruges der pædagogiske analysemodeller som en givtig indfaldsvinkel til de højere uddannelser. Den etablerede universitetsforskning synes traditionelt ikke at tillægge pædagogiske overvejelser væsentlig vægt. Klarest ses dette måske i dagligdagen, ved at se på de gentagne strandingsforsøg, som etableringen af en egentlig universitets pædagogik har været ud for, og den ringe vægt som de styrende organer i ansættelsessager tillægger pædagogiske kvalifikationer i styrelseslovens sammenhænge, hvor der er mulighed for at lægge vægt på noget sådant. Noget forenklet kunne man vel sige, at universiteterne traditionelt har beskæftiget sig med produktionen af visse former for viden, uden at have haft den helt overvældende interesse i formidlingen af denne viden - for slet ikke at tale om den direkte nyttiggørelse af denne viden, der vel om muligt har haft endnu mindre interesse.

Det modsatte synspunkt - at viden kun er noget værd efter en vellykket formidlings- og nyttiggørelsesproces - har universitetet overladt til andre og "lavere" uddannelsesinstitutioner.

Eller måske rettere: overlod. For universitetssektorens enorme ekspansion gennem de sidste årtier har vendt op og ned på mangt og meget. Hvorfor noget er vendt op og andet ned, forklaret ud fra en række pædagogiske begreber, er emnet for Bo Jacobsens bog.

Udgangspunktet for bogen er, at i princippet alle universitetsuddannelser lader sig beskrive på en skala gående fra "fast struktur" (kendetegnet blandt

andet ved veldefinerede pensum, en klar og entydig beskrivelse af det videnskabelige genstandsfelt, en eksamensorienteret undervisningstilrettelæggelse, enhed i alle aspekter af studierne organisering samt adskillelse af individernes liv i en universitetsdel og en privat del) til "løs struktur" (karakteriseret ved det modsatte).

Ingen uddannelse findes naturligvis i sådanne rene former, og til genstand for den empiriske undersøgelse er valgt medicinstudiet og danskstudiet (som henholdsvis et fast- og et løst-struktureret studium), således som disse studier fandtes ved Københavns Universitet i 1975.

Bogens hovedambition er at søge begreber fra videnskabshistoriske, organisationssociologiske, uddannelsessociologiske og personlighedsteoretiske discipliner, kittet sammen på en sådan måde at de meningsfyldt kan bruges til at belyse og beskrive "løshed/fasthed" i en given uddannelsesstruktur. Forsøget synes at falde heldigt ud, selv om man måske i visse tilfælde mere synes, at begreberne er godt valgt ud fra en vis parallelitet i deres anvendelse, frem for i den empiriske virkelighed begreberne må formodes at dække.

Bogens hovedtankegang synes at være altings sammenhæng. De fleste, der arbejder på universitetet, vil naturligvis have en (uklar) forestilling om, at der er visse forskelle på de medicinske studerende og studerende på danskstudiet. De fleste er naturligvis også godt klare over, at der er forskelle i de måder, studierne bliver organiseret på, og de fleste har vel også nogle fordomme i deres forventninger til lærergruppen på de to forskellige universitetsstudier. Det Bo Jacobsen forsøger at gøre, er i virkeligheden at påvise, at faget medicin er en veletableret og integreret del af vores allesammens dagligdag. Medicin som fag er nyttig for samfundet, og har en veletableret position i forhold til de samfundsmæssige omgivelser. Studiet er delt op i klare autonome enheder, og der synes ikke at være veletablerede grupper, der anfægter værdigrundlaget for videnskaben, idet hverken naturmedicin eller profylakse/socialmedicin synes at udgøre nogen egentlig trussel mod den naturvidenskabelige "maskin-fejl-model". Denne fasthed i opfattelsen af hvad der egentlig er den medicinske videnskab, og hvordan denne skal udøves, er den egentlige årsag til, at det overhovedet er meningsfuldt at have en klar disciplinopdelt og entydig undervisningsstruktur. Har man en klar opfattelse af, hvad videnskaben er, og hvordan den skal udøves, er det i princippet heller ikke vanskeligt at fastlægge, hvad der er det nødvendige pensum, for at en given kandidat kan passere en eksamen. Set ud fra en lidt anden synsvinkel synes dette at betyde, at studiet stort set enten tiltrækker folk, der føler sig tilfredse med en sådan struktur, eller i det mindste at de studerende udvikler sig i retning af at være tilfredse med en sådan struktur.

Hertil kommer, at der også efter endt uddannelse er et fast normsæt, der kendetegner den professionelle læge.

Det modsatte synspunkt præsenteret af danskstudiet, hvor der ikke på samme måde er enighed om, hvad faget overhovedet er, og hvordan det skal søges afgrænset eller udøvet. Når der ikke er enighed om, hvad videnskaben "dansk" er, er det for eksempel også klart, at det heller ikke er muligt at fastlægge noget entydigt pensum, og at studiet bliver en slagmark for forskellige skoleopfattelser, og dermed set fra den studerendes synsvinkel noget man kan bruge sit liv til at identificere sig med eller tage afstand fra. Hvor det medicinske studium således ikke er noget den enkelte studerende i særlig høj grad kan identificere sig med, blandt andet fordi det ikke er svært at investere sin personlighed i noget i forvejen fastlagt, bliver danskstudiet i højere grad ikke alene noget, man kan leve med, men også noget man kan leve for. De to studier tiltrækker herved studerende med forskellige personlighedsstrukturer og bevirker, at disse personlighedstræk udvikles i retning af en adskillellestænkning (faget er ét, livet noget andet) for medicinstudiets vedkommende og en sammenhængstænkning (studiet og livet er tæt forbundet) for danskstudiets vedkommende.

Løshed/fastheds begrebet kan hermed bruges til at påvise forskellen de to studier imellem og udviklingslinier for hver af studierne vedkommende på både amfundsniveauet, institutniveauet og individniveauet. Samtidig kan det bruges til at belyse både den pædagogiske og den videnskabsteoretiske opfattelse af fagets aktuelle status.

Det, der er ret usædvanligt ved Bo Jacobsens bog, er i virkeligheden, at han på basis af nogle i tal forholdsvis begrænsede interviews (der til gengæld synes at have været særdeles grundige), bruger disse empiriske data til ud fra tekstvidenskabelige metoder at styrke de teorier, der er kendt fra andre videnskabelige discipliner. Meningen er derfor ikke, at man via en interviewundersøgelse skal vide noget om, hvad et repræsentativt udsnit af alle mulige studerende ved udvalgte uddannelser mener om alt mellem himmel og jord. Meningen er snarere den, via en tekstvidenskabelig indfaldsvinkel fra et forholdsvis begrænset antal interviews at få noget, man kunne anse for repræsentative holdninger til det ene eller det andet og at søge at formulere disse på en sådan måde, at de støtter eller afkræfter bestemte teoretiske opfattelser hentet fra afgrænsende discipliner. Metoden er faldet heldigt ud i den forstand, at man efter en gennemlæsning af bogen måske ikke er så meget mere klog på, hvad studerende mener om alt muligt mellem himmel og jord, men at man til gengæld for første gang har fået en sammenhængende analyse af, hvilke forventninger der gør sig gældende inden for universitetets miljøet, og på hvilken måde disse forventninger giver sig udslag i organiseringen af de forskellige studier. Samtidig er alle teorierne formuleret på en sådan måde, at man ikke alene kan bruge dem retrospektivt, men tillige bruge

dem til en idé om, hvordan fremtiden vil udvikle sig inden for de enkelte fag.

Bogen synes velegnet til stille refleksion i ledige stunder for ansatte på universiteter og andre undervisningssteder, og kunne også være velegnet til undervisningsforløb om sammenhænge mellem uddannelse og samfund, specielt hvor man ønsker flere indfaldsvinkler til en forståelse af, hvor individet bliver af i uddannelsessektoren.

Henning Høeg Hansen

Retfærd i Grønland (Retfærd nr. 16). Århus: Modtryk, 1981, 171 s., 60,00 kr.

Tidsskriftet Retfærd har udsendt et temanummer om Grønlands retsforhold. Der er tale om en samling artikler af gennemgående høj kvalitet, som behandler aspekter af grønlandske retsforhold på forskellige måder. Der ydes bidrag til flere grene af retsvidenskaben, men også i høj grad til den politiske videnskab. Således belyses rettens placering i spillet om hjemmestyrets indhold og rettens rolle i et samfund under så hastig forandring som Grønland. Forfatterne er da heller ikke alle jurister.

I introduktionen udtrykkes det håb, at udgivelsen vil bidrage til, at grønlanderne selv gennem hjemmestyret kommer til at styre retsudviklingen i retning af en selvstændig grønlandsk ret. Dermed er den kritiske synsvinkel præciseret, og der rejser sig umiddelbart to problemer, som alle artiklerne behandler mindst et af: hvilke traditioner kan den nye retsudvikling bygge på, og hvilke begrænsninger/handlingsmuligheder ligger der i de gældende regler, være sig tilpasset dansk ret, dansk ret og retstradition, EF-retten, eller international ret overhovedet.

Tyngden i temanummeret ligger i to emnekredse. I de første tre artikler beskrives og analyseres det grønlandske ejendomsbegreb og dets særegenhed i forhold til det nugældende vestlige. Denne diskussion kædes sammen med en behandling af urbefolkningsretten. Derigennem etableres en argumentationskæde inden for den vestligt dominerede folkeret, for at land og ressourcer tilhører grønlanderne og ikke rigsenheden, dvs. den danske stat. I de tre sidste artikler behandles det særlige grønlandske kriminalrets- og retsplejesystem. Der beskrives forskellige sider af dets udvikling, men samtidig forsøges der sociologiske forklaringer på udviklingen. Artiklerne i emnekredsene skal er kort omtales nærmere:

Robert Petersens artikel kan ses som et bidrag i den abstrakte ejendomsretsdiskussion, som herhjemme på det nærmeste har ligget stille i efterkrigstiden. Årsagen hertil er, at han ser sig nødsaget til at argumentere for, at der bør udvises håndgribelig respekt for andre typer ejendomsret til jord end den vest-